

3.2 DEMOKRATI OG NATIONAL IDENTITET

forarmede danske kongerige, hvad også den romantiske bølge i malerkunsten kan illustrere. "Guldalderen" har man ligefrem kaldt perioden på grund af den blomstrende aktivitet på billedkunstens område, hvor kunstnere – ofte inspireret af et ophold i Rom – malede idylliske og harmoniske danske landskabsbilleder.

Universalromantik, nationalromantik, Biedermeier, poetisk realisme og romantisme er nogle af de underbegreber litteraturforskerne har brugt i deres inddeling af den kulturelt blomstrende romantikperiode. Tilmed satte to skæve eksistenser fra perioden, H.C. Andersen og Søren Kierkegaard, Danmark på kulturens verdenskort.

Diktatur eller opinionsstyret enevælde

Begrebet "diktatur" bruges ofte som betegnelse for et samfundssystem, hvor al

magt er koncentreret hos én person eller en gruppe, hvor det enkelte individ ikke har nogle personlige rettigheder, der kan beskytte det mod overgreb fra magthaverne, og hvor regimet faktisk foretager voldsomme overgreb mod kritikere/modstandere af regimet.

Det enevældige danske styre foretog faktisk handlinger, som levede op til denne definition. Vi har allerede set på, hvordan systemkritiske forfattere blev landsforvist (men dog ikke henrettet), og Dr. Dampe-sagen er et andet eksempel på, at regimet reagerede voldsomt på tendenser til opposition mod det enevældige styre. I 1820 blev dr. phil. J.J. Dampe dødsdømt (men straffen blev efterfølgende forvandlet til livsvarigt fængsel på Christiansø) for at have anstiftet en sammensværgelse. Dr. Dampes mål var med en senere tids blik meget

C.W. Eckersberg: *Udsigt gennem tre af de nordvestlige buer i Colosseums tredje stokværk* (udført under et ophold i Rom 1813-16). Danske kunstnere valfartede til Rom i Guldalderen. Her gik fortiden, naturen, det fremmede og det anderledes op i en højere enhed, og lyset, vinen og kunstmiljøet kunne frisætte de skabende kræfter.

Eckersbergs maleri indgår i Kulturkanon sammen med bl.a. billedkunsværker af Thorvaldsen og Købke, musikværker af Weyse, Lumbye og Niels W. Gade, litteratur af Steen St. Blicher, H.C. Andersen og Søren Kierkegaard, sange af Ingemann og Grundtvig, en teaterforestilling af Oehlenschläger og en ballet af August Bournonville fra samme tid. Det er stadigvæk tankevækkende, at én af de mest stillestående perioder i Danmarkshistorien (økonomisk og politisk) skabte så frugtbare resultater på kulturens område. (2)

beskedent. Han gik ind for et demokratisk system (og var altså blot 30 år for tidligt ude). Ville kongen ikke gå med til det, skulle man opfordre hæren til mytteri. Det lød noget amatøragtigt, og det bemærkelsesværdige ved sagen var derudover, at antallet af deltagere i sammensværgelsen kunne tælles på én hånd – inklusive politispioner. (3)

Regeringen greb også hårdt ind over for trusler mod det statsstyrede trosfællesskab. Grundtvig, der ellers var positiv over for den enevældige konge, fik bøde og livsvarig censur for på skrift at have angrebet en teologiprofessor og udtalt sig kritisk om statsreligionen, og husmand Christian Madsen fik 3 års tugthus for som lægmand at have prædikeret på vækkelsesmøder i Østjylland. Det var forbudt grupper af lægmænd at holde religiøse møder uden om de officielle præster.

Med mellemrum murrede det også i de lavere sociale lag i København. I 1817 udbrød der oprør i tugt-, rasp- og forbedringshuset. Her skred myndighederne hårdt ind. Oprøret blev nedkæmpet af militæret, og de ledende oprørere blev henrettet.

Sværere var det at tackle de tilbagevendende sociale optøjer i København. I 1819-20 var der således optøjer rettet mod jøder – den såkaldte jødefejde. Det er nærliggende at fortolke disse optøjer som et udtryk for en generel utilfredshed med de økonomiske og sociale vilkår under den dybe økonomiske efterkrigs-krise (jf. s.145). Når utilfredsheden rettedes mod jøderne – i København som en del andre steder i Europa – var det, fordi jøderne skilte sig ud (religiøst, etnisk og kulturelt), og fordi mange (også i de højere sociale lag) havde den opfattelse, at krisen skyldtes det højere jødiske handelsborgerskabs grådighed og finansspekulationer. Myndighedernes indgreb var i øvrigt i starten beskedne,

selv om der var tale om både rudeknusning, plyndring og vold. På den ene side var sociale uroligheder et problem, på den anden side kunne det være meget godt med en syndebuk, så harmen ikke rettedes mod styret. Da optøjerne fortsatte, greb myndighederne dog hårdere ind med politi og militær, og mange "ballademagere" blev idømt lange fængselsstraffe.

Samlet set efterlader perioden dog ikke et indtryk af et brutalt diktatur. Den norske samfundsforsker Jens Arup Seip har da også brugt begrebet "opinionsstyret enevælde" til at beskrive et politisk system, som anstrengte sig for at bruge magtapparatet, så det hele tiden var i overensstemmelse med eller i hvert fald ikke i direkte modstrid med de højere sociallags interesser. Dette blev tydeligere i den følgende periode, da kongen blev tvunget til at slække på de enevældige tøjler. (4)

Som den grimme ælling, der var vokset op i andegården, men endte med at være en svane, så H.C. Andersen – på ægte romantisk vis – sig selv som eneren/kunstneren, der i kraft af sit geni var i stand til at skildre en højere virkelighed. Det tog lang tid og krævede mange forsøg, før H.C. Andersen fik den anerkendelse, han drømte om, og det blev ikke skuespil og romaner, men derimod eventyr, der skulle udødeliggøre ham.

